

Türk tarihinin en kısa ömürlü devleti olan 'Batı Trakya Devleti', 25 Eylül 1913'te kurulmuş ama sadece 57 gün ayakta kalabilmişti. Bulgarlar'ın Batı Trakya'da Türkleri katletmeleri üzerine Osmanlı istihbaratının önde gelen isimlerinden olan Kuşçubaşı Eşref Bey'in komutasındaki 116 kişilik birlik gizlice bölgeye girmiş ve Bulgar çetecilerini ortadan kaldırarak bir devlet yaratmıştı. Kısa sürede güçlenen ve sınırlarını genişleten devlet, Batılı ülkelerin baskısı neticesinde ortadan kalkmış ve Batı Trakya, Bulgarlar'a bırakılmıştı.

■ Yemen GÜLER

Kuşçubaşı Eşref Bey.

Dedeoğaç gümrük binasında dalgalanan Batı Trakya bayrağı.

Edirne Heyeti, Reşit Saffet Bey'in reisliğinde, Batı Trakya meselesini halletmek için görüşmelerde bulunmak için gittiği Roma'da.

Kurduğumuz en kısa ömürlü devlet, sadece 57 gün yaşayabilmişti

Avrupalıların 'üçü biraraya gelince devlet kurar' dediği biz Türkler, tarih boyunca yüzün üzerinde devlet kurmuştuk. Kurduğumuz devletlerin içerisinde Osmanlı İmparatorluğu gibi üç kıtada 600 yıldan fazla hüküm sürmüş bir imparatorluğun yanısıra, fazla bilinmeyen ve sadece 57 gün süren Batı Trakya Devleti de vardı.

Uzun süre Kuzey Afrika'ya hâkim olan Osmanlılar, bölgedeki topraklarını 19. yüzyılda teker teker kaybetmişler; Mısır'ı İngilizler, Tunus ve Cezayir'i ise Fransızlar işgal etmişti. Osmanlı İmparatorluğu 1911'de, Afrika'da elinde kalan son toprak parçası olan Trablusgarp'ı, yani bugünkü Libya'yı İtalya'nın işgalinden kurtarmaya çalışıyordu. İtalya ile Trablusgarp'ta savaş devam ederken imparatorluk daha büyük bir tehlike ile karşı karşıya kalmıştı: Osmanlı İmparatorluğu'nun ana toprakları olan Balkanlar kaybedilmek üzereydi.

BİRLEŞİP BİZİ VURDULAR

İkinci Abdülhamid'i devirerek iktidara gelen İttihad ve Terakki yönetimi, büyük bir siyasi beceriksizlik göstererek Balkan devletleri arasındaki en büyük problem olan 'Kiliselere Meselesi'ni 3 Temmuz 1911'de bir kanunla çözmüştü. Balkan devletlerinin birarada hareket etmelerini engelleyen dini mesele ortadan kalkınca Karadağ, Yunanistan, Sırbistan ve Bulgaristan birleşerek 8 Ekim 1912'de Osmanlı İmparatorluğu'na savaş ilân ettiler.

Balkanlar'da bu gelişmeler yaşandığı sırada iktidarda bulunan Said Paşa ve Gazi Ahmed Muhtar Paşa kabinelerinin Balkan devletlerinin birleştiğinden haberleri dahi yoktu. Bu yüzden bırakın tedbir almayı, mevcut askeri durumu bile koruyamamışlardı. Rumeli'deki talimli askerlerin de savaştan bir müddet önce terhis edilmesi, Osmanlı İmparatorluğu'nun savaşa hazırlıksız yakalanmasına sebep oldu. Ordu içerisindeki siyasi çekişmeler de Osmanlı İmparatorluğu'nun bu ittifak önünde ağır yenilgiler almasının bir diğer sebebiydi.

Osmanlı ordularının Balkan devletleri karşısında sürekli olarak geri çekilmeleri ve

Edirne'nin düşme tehlikesinin ortaya çıkması üzerine ateşkes görüşmeleri başladı. Fakat o sırada muhalefette olan İttihad ve Terakki yöneticileri, Enver ve Talat Beyler'in liderliğinde hükümetin Edirne'yi düşmana teslim edeceğini öne sürerek 23 Ocak 1913'te tarihe 'Bâbiâli baskını' olarak geçen hükümet darbesi ile yönetimi ele geçirdiler. Darbe de bir çare olmadı ve 3 Şubat'ta yeniden başlayan savaş sonunda 6 Mart'ta Yanya, 26 Mart'ta Edirne, 23 Nisan'da İşkodra düştü. Bu gelişmeler üzerine 30 Mayıs 1913'te Midye-Enez hattının Osmanlı-Bulgar sınırı olarak kabul edildiği Londra Antlaşması imzalandı.

Lozan Antlaşması, İttihad ve Terakki için büyük bir prestij kaybına sebep olmuştu. Edirne'nin kurtarılması vaadiyle darbe yapan İttihad ve Terakki, Edirne'yi elleriyle Bulgarlar'a teslim etmişti ve üstelik yapılan antlaşma, hükümet darbesinden önce yapılması düşünülen antlaşma tasarısından daha kötü şartlar içeriyordu. İttihad ve Terakki bu prestij kaybını telâfi etmek için çareler ararken eline büyük bir fırsat geçti.

Birinci Balkan Savaşı'nda Osmanlı İmparatorluğu karşısında başarı kazanan Balkan devletleri, elde ettikleri toprakları aralarında paylaşamamışlardı. Savaşta en büyük payı alan Bulgarlar, sınırlarını Ege'ye kadar uzatınca

Batı Trakya Devleti'nin mührü, pulları ve bayrağı.

Balkan devletlerinin arası açıldı ve birlik bozuldu. Bulgaristan, elde ettiği topraklar üzerinde diğer devletlerin emellerini biliyordu ve bu yüzden 23 Haziran 1913'te Sırbistan'a, Yunanistan'a ve Karadağ'a; 10 Temmuz 1913'te de Romanya'ya savaş açtı.

İkinci Balkan Savaşı'nın çıkması üzerine Bulgaristan, Osmanlı sınırındaki kuvvetlerini batıya kaydırmak mecburiyetinde kaldı. Durumu fırsat bilen Osmanlı İmparatorluğu, 19 Temmuz 1913'te batılı devletlere verdiği bir notayla, İstanbul ile Boğazlar'ın savunulması için Meriç'e kadar olan bölgenin elde tutulması gerektiğini, ayrıca Doğu Trakya'yı ellerinde bulunduran Bulgarlar'ın Türkler'e eziyet ettiklerini, bu yüzden Osmanlı ordularının ileri harekâta geçeceğini fakat Meriç'in batısına geçilmeyeceğini ilân etti.

ÇETELER, KOMUTANLIK OLDU

Harekât kısa zamanda neticesini verdi ve Edirne hiçbir mukavemetle karşılaşmadan 21 Temmuz'da geri alındı. Osmanlı Ordusu, Meriç'e kadar rahatça gelmiş ancak ilân ettiği gibi birkaç küçük akın dışında nehrin batısına geçmemiştir.

Avrupa'nın büyük devletleri, Midye-Enez hattını geçmemesi için Osmanlı İmparatorluğu'na büyük baskı uyguluyorlardı. Bu baskı semeresini verdi ve İmparatorluk üstün bir durumda olmasına rağmen İngiltere'nin ve Fransa'nın baskılarıyla 10 Ağustos 1913'te Balkan Savaşları'nı bitiren Bükreş Antlaşması'nı imzaladı. Antlaşma ile Meriç'in doğusundaki toprakların Osmanlı İmparatorluğu'na ait olduğu kabul edilmişti.

Doğu Trakya yeniden ele geçirilmişti ama Osmanlı İmparatorluğu'nun ana topraklarından olan Batı Trakya hâlâ işgal altındaydı. Doğu Trakya'yı kaybedince batıda kalan Türkler'e çok büyük eziyetler yapmaya başlayan Bulgarlar, Batı Trakya'daki Müslümanlar'ı din değiştirmeye zorluyorlar, kabul etmeyenleri katlediyorlardı.

Osmanlı Ordusu'ndaki subaylar, Bulgarlar'ın zulmünü engellemek için Meriç'in batısına yarı resmi bir kuvvetle geçilmesi teklifini ortaya attılar ve hükümete yapılan baskılar sonucu bu düşünce kabul edildi.

Süleyman Askeri Bey, General Kazım Özalp'la.

Batı Trakya Genelkurmay Başkanı ve hükümet reisi Süleyman Askeri Bey, bir seyahatte halkı selamlıyor.

Osmanlı Devleti, Avrupa başkentlerindeki elçilerine Bulgar zulmünü engellemek ve halkı korumak için bölgeye bazı küçük birlikler gönderilmesinin Meriç'i geçmek olarak anlaşılmasını gerektirdiğini söyledi. Birinci Balkan Savaşı'nın aksine ikincisinde başarılı olunması ve Osmanlılar için manevi değeri büyük olan Edirne'nin alınması, İttihad ve Terakki yönetiminin kendine olan güvenini arttırmıştı.

Osmanlı gizli istihbarat örgütü olan Teşkilât-ı Mahsusa'nın yöneticilerinden Eşref Bey'in, yani Eşref Kuşçubaşı'nın, 'Umum Çeteler Kumandanlığı' adı altında kurulan gayriresmi bir kuvvetle Batı Trakya'ya girmesine karar verildi. Birlikte, Eşref Bey dışında 15 subay ve 100 seçme er bulunuyordu. Enver Paşa, bölgedeki birliklere Eşref Bey'in ihtiyaçlarının karşılanması emrini vermiş ve Eşref Müfrezesi diye adlandırılan birlik 15 Ağustos 1913'te Batı Trakya'ya girmişti.

HÜKÜMET İLÂN EDİLİYOR

Türk askerleri Batı Trakya'ya girdiklerinde, 1200 kişiden oluşan Domuzciyef çetesinin Ortaköy'de katlettiği Türk vatandaşlarının cesetleriyle karşılaşmışlardı. Katilleri cezalandırmak için harekete geçen Türk birliği, 16 Ağustos 1913'te Koşukavak'a girdi ve çıkan çatışmada çete yok edildi, reisleri Domuzciyef de esir alındı. Domuzciyef yaptıklarının cezasını mahkeme edildikten sonra hayatıyla ödedi. Harekâtına devam eden birlik, 18 Ağustos'ta Mestanlı'yı, 19 Ağustos'ta ise Kırcaali'yi ele geçirdi ve Bulgar işgalinden kurtarılan yerlere düzenin sağlanması için eşraftan birer kişi yönetici olarak tayin edildi.

Eşref Kuşçubaşı'nın küçük birliği, arka arkaya büyük başarılarla imza atıyordu fakat Enver Paşa, 19 Ağustos tarihli bir telgrafla Eşref Bey'e daha ileri gitmemesini emretti. Emir üzerine geri dönen ve Ortaköy'e gelen Eşref Bey, Enver Paşa'yı daha ilerlenmesi konusunda ikna etti. Ortaköy'de yapılan görüşmeden sonra Teşkilât-ı Mahsusa Reisi Süleyman Askeri Bey, bazı subaylarla ve birliklerle Batı Trakya'daki gönüllülere katıldı, bölge halkından katılanlarla birlikte askeri güç iyice arttı. Türkler'i katleden bir diğer grup olan Dimitriyef çetesi de yok edildi ve 31 Ağustos'ta Batı Trakya'nın merkezi konumunda olan Gümülcine, 1 Eylül'de de İskeçe ele geçirildi.

Türk kuvvetlerinin harekâtından rahatsızlık duyan Avrupalı devletler, Edirne'nin Türkler'de kalmasını kabul ediyor fakat birliklerin daha ileri gitmesini istemiyorlardı. Baskılara daha fazla dayanamayan Osmanlı hükümeti de asıl amaçları olan Edirne'nin alındığını ve artık Batı Trakya'daki birliklerin geri dönmelerini istedi. Ancak Batı Trakya'daki Türkler'i tekrar Bulgar zulmüne bırakmak istemeyen Eşref Bey, Süleyman Askeri Bey ve diğer subaylar bu teklifi reddettiler, ardından da 31 Ağustos 1913'te Osmanlı İmparatorluğu ile tüm bağlarını kopardıklarını açıklayarak 'Garbi Trakya Hükümet-i Muvakkatesi'nin, yani 'Batı Trakya Geçici Hükümeti'nin kurulduğunu ilân ettiler.

Kurulan hükümetin reisliğine Müderris Salih Hoca, ikinci reisliğine de Çerkez Reşid Bey getirilmişti. Süleyman Askeri Bey ise 'Erkân-ı Harbiye Reisi', yani 'Genelkurmay Başkanı ve İcra Reisi' olarak bütün kuvvet ve yetkiyi elinde bulunduruyordu. Eşref Bey 'Umum Çeteler Kumandanı', Hüsrev Sami Bey ise 'Genel Müfettiş' olarak bu yeni devletin yönetiminde görev aldılar.

Geçici hükümetin kurulması baskıları azaltmayınca 25 Eylül'de geçici hükümet tam bağımsızlığını ilân etti ve böylece 'Garb-i Trakya Hükümet-i Müstâkilesi', yani 'Batı Trakya Devleti' kuruldu. Bağımsızlık ilânını bölge halkı sevinçle karşılamış, yeni devletin bayrağı Osmanlı İmparatorluğu'nun bayrağı ile birlikte Batı Trakya'nın her yerine asılmıştı. Bağımsız bir devlet olmanın gereklerini de yerine getirmeye çalışan hükümet, bağımsızlığın sebeplerini tüm devletlere ve bölge halkına ilân etmiş, ayrıca bu haklı sebepleri dünyaya duyurabilmek için resmi bir ajans olarak Batı Trakya Ajansı'nı kurmuştu.

Bölgede daha önce kullanılan Yunan ve Bulgar pulları kaldırılmış, yerlerine Batı Trakya Hükümeti'nin pulları kullanılmaya ve sınırlarda oluşturulan güvenlik sistemiyle pasaport kontrolü yapılmaya başlanmıştı. Nitekim Osmanlı hükümetinin en etkili isimlerinden olan Cemal Paşa, Eşref ve Süleyman Askeri Beyler'le görüşmek istediği zaman, Paşa'ya pasaportsuz olarak Batı Trakya Devleti'nin sınırlarının içerisine giremeyeceği söylenmişti. Paşa'nın Enver ve Talat Beyler'i

Gümülcine hükümet binasına Batı Trakya bayrağı çekilirken.

araya koyması da hiçbir işe yaramamıştı.

Bulgaristan ve batılı devletler, bağımsız devlet kurulmasını hiç hoş karşılamamışlar, Osmanlı İmparatorluğu da Rusya'nın tepkisinden çekinerek telâşa düşmüştü. Yunanistan, Bulgarlar'la yaşadığı problemler ve o günlerde Osmanlı İmparatorluğu ile Bulgaristan arasındaki anlaşma çabalarını engellemek için yeni hükümetten yararlanabileceğini düşünüyordu. Bu sebeple 2 Ekim'de Batı Trakya Hükümeti'ne ellerinde tuttıkları Dedeğağaç'ı verdi ve hükümetle anlaşma zemini arayıp bazı vaatlerde bulundu.

TEHDİT ETTİLER, BIRAKTIK

Birinci Balkan Savaşı'ndaki acı yenilgilerden sonra ele geçirilen fırsatlar değerlendirilmiş, kaybedilen bölgelerden bir kısmı geri alınmıştı. Batılı devletlerin baskılarını engellemek için Meriç'in batısına geçilmeyeceği taahhüt edilmiş ancak Batı Trakya'da yaşanan Bulgar zulümlerini engellemek amacıyla 116 kişilik gayriresmi bir birlik, 15 Ağustos 1913'te Batı Trakya'ya geçmiş, Bulgarlar'la yapılan mücadeleler neticesinde ve Osmanlı Devleti'ne yapılan baskıları engellemek için Gümülcine'de geçici bir hükümet kurulmuştu.

116 kişiyle başlayan harekât, Osmanlı ordusundan gelen gönüllülerle ve mahalli halkın katılımlarıyla büyük başarılarla imza atmış, hükümetin sınırları doğuda Meriç, güneyde Ege Denizi, batıda Struma-Karasu, kuzeyde Kırcaali-Robçoz hattına ulaşmıştı. Hükümet her türlü resmi teşkilâtını da tamamlamış, sancak ve kazalara gerekli görevlileri atamıştı. Devletin askeri gücü 30 bin kişi olmakla birlikte 1913 Eylül'ünde hazırlanan bütçede 60 bin kişilik ödenek ayrılmıştı.

Bütün bu başarılı işlere rağmen Avrupalı devletlerin, özellikle de Rusya'nın savaş tehdidine kadar varan baskıları, Osmanlı İmparatorluğu'nun Batı Trakya Devleti'ne destek vermesini engellemiş ve Bulgarlar'la masaya oturulmasına sebep olmuştu. 29 Eylül 1913'te imzalanan İstanbul Antlaşması ile Batı Trakya, Bulgarlar'a bırakıldı. Antlaşmaya göre Batı Trakya Devleti yöneticileri 25 Ekim 1913'e kadar bölgeyi teslim edeceklerdi.

Çok büyük emeklerle kurulan Batı Trakya Türk Devleti, ancak 57 gün yaşamış, 25 Ekim 1913'te sona ermiş ve en kısa ömre sahip Türk devleti olarak tarihe geçmişti.

